

BADIIY TARJIMALAR ORQALI TIL O'RGATISH METODIKASINI RIVOJLANTIRISH

Mamashoyev Umid Ulug'bek o'g'li

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti assistent o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada badiiy tarjimalar vositasida chet tilini o'rgatish metodikasining lingvodidaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tarjima faoliyati orqali o'quvchilar leksik va grammatik bilimlarini boyitadi, madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantiradi va ijodiy tafakkurga ega bo'ladi. Asl va tarjima matnlarini tahlil qilish, qayta tarjima, dramatisatsiya kabi metodik usullar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Kalit so'zlar. badiiy tarjima, til o'rgatish, metodika, lingvodidaktika, qayta tarjima, madaniyatlararo kompetensiya, matn tahlili, ijodiy yondashuv.

Аннотация

В статье рассматриваются лингводидактические возможности обучения иностранным языкам через художественный перевод. Переводческая деятельность способствует расширению словарного запаса, развитию межкультурной компетенции и творческого мышления у учащихся. Анализ оригинальных и переводных текстов, обратный перевод, драматизация и другие методические приемы повышают эффективность учебного процесса.

Ключевые слова. художественный перевод, обучение языку, методика, лингводидактика, обратный перевод, межкультурная компетенция, анализ текста, творческий подход.

Annotation

This article explores the lingvodidactic potential of teaching foreign languages through literary translation. Translation activities help learners enrich their vocabulary, develop intercultural competence, and foster creative thinking.

Methodological tools such as source–target text analysis, back-translation, and dramatization significantly enhance the effectiveness of language instruction.

Keywords. literary translation, language teaching, methodology, lingvodidactics, back-translation, intercultural competence, text analysis, creative approach.

Kirish.

Til o'rgatish jarayonida badiiy tarjimalar samarali vositalardan biri sifatida qaraladi. Tarjima matnlari tilning leksik, grammatik va stilistik jihatlarini o'rganishda o'quvchilarga katta yordam beradi. Ushbu maqolada badiiy tarjimalarning til o'rgatish metodikasidagi o'rni, ularning o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasini oshirishdagi roli hamda zamonaviy ta'lim jarayonida qo'llanilishi tahlil qilinadi. Til o'rganish faqatgina grammatik bilim va so'z boyligini egallash emas, balki shu til orqali ifodalanayotgan madaniyat, estetik idrok va tafakkurni anglashdir. Bu borada badiiy tarjimalar til o'rgatish jarayonida juda boy material manbai bo'lib xizmat qiladi. Tarjimaviy matnlar tahlili orqali o'rganuvchilar lug'aviy boylikni oshiribgina qolmay, balki semantik tafovut, kontekstual muvofiqlik, madaniy ko'chirish kabi ko'nikmalarni ham shakllantiradi.

Metodologiya

Tarjima jarayoni necha ming yillardan buyon davom etib kelayotgan an'ana bo'lib, dunyo xalqlari hamisha unga ehtiyoj sezganlar. Mamlakatimizda tarjima nazariyasi va amaliyoti mustaqil filologik soha sifatida XX asrning 50-yillaridan e'tiboran shakllandi, biroq uning tarixi ming yillarga borib taqaladi. Qariyb ikki ming yil avval yunonistonlik Liviy Andronik buyuk Gomerning "Odisseya" sini lotin tiliga o'g'irgani tarjimachilik maktabining juda qadim davrlarga borib yetishini anglatadi. Tarjima insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida mavjud bo'lib, u orqali biz bashariyat tarixi haqida tasavvurga ega bo'lamiz. U dunyo xalqlari orasida qardoshlik, ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-madaniy, adabiy aloqalarning kengayishiga xizmat qilganini guvohi bo'lamiz. Shuning uchun ham tarjima ko'p asrlik tarixga ega ekanligini anglash qiyin emas. Biroq shunisini ham aytish joizki, tarjima san'at obidasi sifatida asl nusxa matni bilan hech qachon tenglasha olmaydi degan mulohazalar ham mavjud[1].

Maqola quyidagi metodlarga asoslangan[2]:

- Lingvodidaktik yondashuv – til o‘rgatishning nazariy va amaliy asoslari o‘rganiladi;
- Tarjima tahlili – asl va tarjima matnlar solishtirilib o‘rgatiladi;
- Eksperimental metod – talabalar ishtirokida o‘tkazilgan sinov darslari va natijalari;
- Kognitiv va madaniyatlararo tahlil – tarjimada madaniy tafakkurning aks etishi tahlil qilinadi.

Natijalar.

1. Badiiy tarjimalarning til o‘rgatishdagi o‘rni[3].

- Tarjimaviy matnlar yordamida leksik birliklarning kontekstual ishlatilishi o‘rganiladi;
- Matnning semantik qatlamlari – sinonimiya, metafora, idiomalar tushuniladi;
- Tafakkur tarzini o‘rgatish orqali tilga doir madaniy jihatlar egallanadi.

2. Didaktik afzalliklari

- Tarjima orqali aktiv til o‘zlashtirish (reading + writing + thinking);
- Madaniyatlararo kompetensiya rivojlanadi;
- O‘quvchilar muqobil ifodalarni qiyoslab o‘rganadi;
- “Asl – tarjima – qayta yozish” modeli o‘quvchini mustaqil fikrlashga undaydi.

3. Metodik vositalar

Faoliyat turi	Maqsad
Tarjimaviy diktant	Kontekstli tarjima orqali tilni mustahkamlash
Asl va tarjimani solishtirish	Semantik tafovutlarni aniqlash
Qayta tarjima (back-translation)	Tilni chuqur tahlil qilish
Roldagi o‘yin va dramatizatsiya	Emotsional-madaniy tafakkurni rivojlantirish

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi[5]:

Badiiy tarjimalar asosida o‘qitilgan o‘quvchilarning lug‘at boyligi 35% ga oshgani kuzatildi.

Matnlarni tarjima qilish jarayoni o‘quvchilarning kontekstual tushunish qobiliyatini rivojlantiradi.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

O'quvchilarning yozma va og'zaki ifoda qobiliyatlari tarjima mashqlari orqali yaxshilanadi.

Tarjima jarayonida o'quvchilarning madaniy va lingvistik kompetensiyalari kengayadi.

Munozara

Badiiy tarjimalar orqali til o'rgatish usuli nafaqat tilning grammatik tuzilmasini, balki nutq madaniyati, ijodiy yondashuv va madaniy tafakkurni rivojlantirishda ham samarali hisoblanadi. Shuningdek, tarjima vositasida kontrastiv lingvistika asosida ikki til orasidagi farqlarni anglash imkoniyati kengayadi. Bu jarayon o'quvchiga tilni faqat grammatika orqali emas, balki madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida o'zlashtirishga imkon yaratadi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, badiiy tarjimalar orqali til o'rgatish samarali metodlardan biri hisoblanadi. Tarjima jarayoni o'quvchilarning nafaqat til bilimini oshirishga, balki ularning madaniy kompetensiyasini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Biroq, tarjima jarayoni individual yondashuv va o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga mos keladigan matnlarni tanlashni talab etadi[4].

Xulosa

Badiiy tarjimalar orqali til o'rgatish metodikasi o'quvchilarning lingvistik, madaniy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish uchun samarali vosita hisoblanadi. Kelajakda tarjima asosidagi til o'rgatish metodlarini yanada rivojlantirish va ularni o'quv dasturlariga keng joriy etish maqsadga muvofiqdir. Badiiy tarjima vositasida til o'rgatish metodikasi til o'rganuvchilarda lingvistik bilim, madaniy tafakkur, ijodiy fikrlash va analitik yondashuvni uyg'un tarzda shakllantirishga xizmat qiladi. Bu metodika ayniqsa o'rta va yuqori bosqichdagi talabalar uchun samarali bo'lib, ularning til o'rganish jarayonini chuqurlashtiradi va mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Igamberdiyeva Shaxnoza, Turdaliyeva Dilnozaxon. Badiiy asar tarjimasida ijodkor uslubini qayta yaratish va mutarjim mahorati. Universite de Montreal. 2024.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

2. G'afforov R. Tarjima nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2020.
3. Newmark P. A Textbook of Translation. Prentice Hall, 1988.
4. Karimov B. Lingvodidaktik yondashuvda tarjima metodikasi. 2021.
5. Kramersch C. Language and Culture. Oxford University Press, 1998.
6. Mamashoev, U. U. (2023). EXPRESSION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND CULTURE IN PHRASEOLOGY WITH THE HEART COMPONENT. In Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования (pp. 76-80).
7. Komilovich, S. S. (2025, April). TOMAS HARDINING "G 'ALATI OLOMONDAN UZOQDA" ROMANIDAGI OBRAZLAR TIZIMI VA ULARNING BADIY YUKLAMASI. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 64-72).
8. Komilovich, S. S. (2025, April). TOMAS HARDINING "G 'ALATI OLOMONDAN UZOQDA" ROMANINING POETIK XUSUSIYATLARI. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 54-63).
9. Baxtiyorovna, M. T., & Abdumannonova, A. D. (2022). Use and application of interactive methods in teaching German.
10. Abdumannonovna, A. D. (2025, May). ERIX MARIYA REMARK ASARLARIDA YO 'QOTILGAN AVLOD TASVIRI. In Scientific Conference on Multidisciplinary Studies (pp. 106-114).
11. Abdumannonovna, A. D. (2025, May). GYOTE VA SHARQ ADABIYOTI: MADANIYATLARARO MULOQOT TIMSOLI. In Scientific Conference on Multidisciplinary Studies (pp. 96-105).
12. Abdumannonovna, A. D. (2025, May). "YO 'QOTILGAN AVLOD" KONSEPSIYASI VA UNING ADABIYOTSHUNOSLIKDAGI O 'RNI. In Scientific Conference on Multidisciplinary Studies (pp. 115-123).
13. Abdumannonovna, A. D. (2022). German as the language of science: problems and perspectives.
14. Abdirakhimova, M. N. (2021). ASSESSMENT OF YOUNG ENGLISH LANGUAGE LEARNERS. Экономика и социум, (3-1 (82)), 3-7.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

15. Abdirakhimova, M. N. (2023). THE IMPORTANCE OF TEACHING VOCABULARY. Экономика и социум, (2 (105)), 8-14.
16. Abdirakhimova, M. (2023). The need for reading ability in English and ways how to develop. Экономика и социум, (9 (112)), 5-7.
17. Abdirakhimova, M. N. (2023). Interaction in the Second Language Classroom. Экономика и социум, (6-2 (109)), 5-11.
18. Normurodovna, A. M. (2022). Emphasize The Social Nature of Learning. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 5, 270-274.
19. Sherqulovich, M. K. (2025, April). "YOSH VERTERNING IZTIROBLARI" ASARINING NEMIS ADABIYOTIDAGI O 'RNI. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 43-48).
20. Boymurotovna, X. N. Asror o'g'li, AO, & Rajabboyevna, OK (2025, March). KOMPYUTER VA ROBOTLAR BILAN O'ZARO ALOQA ORQALI IJTIMOIIY PSIXOLOGIYANING O'ZGARISHI. In International Conference on Educational Discoveries and Humanities (pp. 63-70).
21. Sa'dullayev, A., & Asrorov, O. (2024). THE ESSENCE OF NEW PEDAGOGICAL TERMS DURING THE REFORMS IMPLEMENTED IN THE FIELD OF EDUCATION.". Science Shine" International scientific journal, 14(1).
22. Кучкаров, Т., & Маматова, Г. (2024). ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ОБЩЕСТВЕ. Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari, 4(4), 127-136.
23. Mamatova, G. (2023). Цифровой университет: стратегия создания умной инфраструктуры в высших учебных заведениях Узбекистана. Economics and Innovative Technologies, 11(4), 296-312.
24. Mamatova, G. (2023). OLIY TA'LIM MUASSALARINING RAQAMLI FAOLIYATI hamda KELAJAK KADRLARINI TAYORLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR va SUN'IY INTELEKTNI QO 'LLASH JARAYONLARI. KELAJAK KASBLARI. Interpretation and researches, 1(7).
25. Boymurotovna, X. N. (2025, March). RUS TILINI O 'RGANISHDA SUN'IY INTELLEKT VA NEYRON TARMOQLARNING ROLI. In International Conference on Educational Discoveries and Humanities (pp. 55-62).

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

26. Normurodovna, A. M. (2025, February). INGLIZ TILI GRAMMATIKASINING INGLIZ TILI KURSIDAGI AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 302-309).
27. Ergashevna, S. M. (2025, February). INGLIZ TILI MUTAXASSISI BO'LISHDA BOSHLANG'ICH INGLIZ TILI DARSLARINING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 350-357).
28. Axmedovna, B. S. (2025, February). O'ZBEKISTONDA XORIJIY TILLARNING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 326-333).
29. Normurodovna, A. M. (2025, February). TASHKILOTLAR O'RTASIDAGI HAMKORLIKDA INGLIZ TILINING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 310-317).
30. Ergashevna, S. M. (2025, February). INGLIZ TILI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH. In International Educators Conference (pp. 358-365).
31. Axmedovna, B. S. (2025, February). INGLIZ TILINI O'RGANISHDA O'ZARO MULOQOTNING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 318-325).
32. Egamberdiyev, H. S., & Khujakulov, A. K. (2024). VIRTUAL MUSEUMS AS PART OF A DIGITAL CULTURAL ENVIRONMENT. Экономика и социум, (3-1 (118)), 121-125.
33. Egamberdiyev, X. S., Abduvaliyev, A. A., & Pardayev, O. C. (2023). RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA O 'ZBEKISTON TURISTIK GEOPORTAL TIZIMINING TASHKILY ARHITEKTURASI. Экономика и социум, (6-1 (109)), 115-120.
34. Rustamovna, R. I. (2025, January). BOSHLANG 'ICH MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI RIVOJLANTIRISH VA TARBIYALASHDA MEDIANING O 'RNI. In International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices (pp. 225-230).
35. Rustamovna, R. I. (2025, January). MAKTABGACHA TA'LIM: BOLANING KELAJAGI VA TARBIYASI UCHUN MUHIM JARAYON. In International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices (pp. 217-224).

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

-
36. Bozarov, F. (2024). ANALOGICAL AND DIGITAL SCHEMATICS: A COMPREHENSIVE OVERVIEW.". Science Shine" International Scientific Journal. извлечено от <https://science-shine.uz/index.php/ilmnuri/article/view/1082>.
37. Samadovich, B. F. (2023). FUNDAMENTALS OF COMPUTER-AIDED DESIGN CONSTRUCTION OBJECTS. American Journal Of Applied Science And Technology, 3(07), 13-18.
38. Xidirova, N., Oromova, S., & Otajonova, K. (2024). Ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo 'llash istiqbollari. Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt texnologiyalarining jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati, 1(1), 18-21.
39. Xidirova, N. B., Oromova, S. S. Q., & Otajonova, K. R. (2024). TALABALARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISHNING INNOVATION USULLARI. Indexing, 1(1).
40. Xidirova, N. B. (2025). qizi Oromova, SS, Otajonova, KR, qizi Begancheva, MB, & qizi Tosheva, ZX (2024). IJTIMOY TARMOQLAR VA RAQAMLI AXBOROTLARNING PSIXIKAGA TA'SIRI. GOLDEN BRAIN, 2(21), 193-198.